

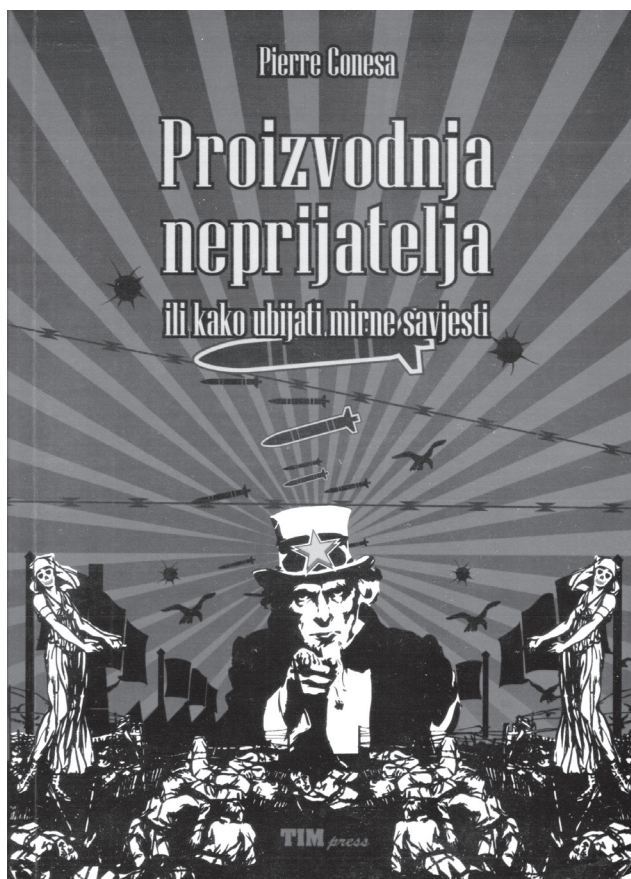
Pierre Conesa

Proizvodnja neprijatelja

ili kako ubijati mirne savjesti

TIM press, Zagreb, 2012.

Mirjana Kasapović

Knjiga *Proizvodnja neprijatelja ili kako ubijati mirne savjesti* u prvi bi mah mogla privući čitatelja intrigantnim naslovom, a možda i time što je riječ o djelu francuskog autora koji bi nas svojim pristupom, diskursom i stilom makar na čas mogao udaljiti od tiranije američke političke i politološke literature koja se u nas masovno prevodi. No Pierre Conesa, kako se vidi iz popratne bilješke o autoru, zapravo je drugorazredni bivši francuski političar – bio je zamjenik ministra obrane i zamjenik upravitelja Povjerenstva za strateške poslove Ministarstva obrane – što kod iole zahtjevnijeg čitatelja budi usađeni načelni oprez prema analitičkim i spisateljskim sposobnostima političarâ. Stoga se vjerojatno navodi i podatak da je studirao na École Nationale d'Administration (ENA), uglednoj francuskoj obrazovnoj ustanovi na kojoj se tradicionalno školuju visoki državni dužnosnici, što bi čitatelju trebala biti jača preporuka od njegove političke biografije.

Michel Wieviorka, poznati francuski sociolog i "javni intelektualac" francuskog tipa, napisao je predgovor knjizi u kojemu krajnje pretenciozno tvrdi da je riječ o priručniku o strategiji ili, točnije, o "antipriručniku o strategiji" koji prekida sve veze s "tradicionalnom strategijskom analizom". Knjiga, prema njegovu sudu, razara uvriježena mišljenja jer "pokazuje kako se strateške kalkulacije neprestano oslanjaju na mitove, ideologije, više-manje svjesne laži, nepostojeća znanja o terenu ili akterima" (str. 10). Conesa je, navodno, bolji od klasika vojne misli Karla von Clausewitz, a povremeno mu je ravan samo "pravnik i pakleni filozof" Carl Schmitt koji "smatra da je definicija neprijatelja

Mirjana Kasapović, redovita profesorica komparativne politike na Fakultetu političkih znanosti. E-pošta: mkasapovic@fpzg.hr

primarna funkcija politike". No on je nadmašio i Schmitta, koji se bavio samo konstrukcijom političkog neprijatelja, dok se Conesa bavi i dekonstrukcijom neprijatelja i pritom, gle čuda, pokazuje da je to politički proces (str. 11). U svojoj konstrukciji Conese kao klasika vojne i političke misli *in spe* Wieviorka dostiže retorički vrhunac u tvrdnji da je njegovo pero "okretno..., čak i korozivno, umočeno u vitriol – on je nepopustljiv prema gluposti, prijetvornosti, ideologiji, intelektualnoj lijenosti ili laži, ne prihvaća dvostruka mjerila koja dovode do toga da neprijatelju pripisujemo načine mišljenja koje sami ne prihvaćamo" (str. 11-12). Nakon što je pročitao kratki Wieviorkin uvod čitatelj se može opustiti: već je, naime, pročitao najčudovišnije i najzanimljivije rečenice u knjizi koje je mogao napisati samo netko tko se pretvara da je "pao s Marsa". Od razornoga autorskog vitriola u knjizi uistinu nema ni traga.

Proizvodnja neprijatelja ustvari je jedno od standardnih djela popularne političke publicistike kakvo je lakše naći na aerodromskim i kolodvorskim kioscima nego u prestižnim knjižarama. U njemu autor nije ponudio nijedno područje analize, nijednu temu i nijednu analitičku perspektivu kojima već nismo svjedočili u mnoštvu sličnih djela. O američkom načinu proizvodnje neprijatelja – ali i prijatelja, poput Saudijske Arabije ili Pakistana – u sklopu navlastite "imperijalističke slike svijeta" čitatelji već desetljećima čitaju dublje i oštrije kritičke analize. Samo je Noam Chomsky ispisao toliko knjiga o tome da mogu popuniti cijelu zidnu policu omanje knjižnice. Chomsky je stvorio i svoju školu mišljenja koja desetljećima secira politiku Izraela, napose odnos prema Palestincima koji žive na okupiranim područjima Zapadne obale i u formalno slobodnu Pojasu Gaze, analitičkim sredstvima, terminologijom i stilom u odnosu prema kojima su Conesini sporadični osvrti na te probleme čista "kamilica". Da je, primjerice, neki hrvatski izdavač htio intelektualno i moralno doista zainteresirati pa i uznemiriti hrvatsku javnost preveo bi zbornik *The Case for Sanctions Against Israel* (Verso, London i New York, 2012) u kojemu su objavljeni tekstovi Naomi Klein, Joela Beinina, Ilana Papea, Slavoj Žižeka i drugih intelektualnih aktivista pokreta za ekonomski i kulturni bojkot Izraela zbog politike prema Palestincima. Mnogo je i izvršnih studija o tome kako su svojedobno Sovjeti proizvodili svoje unutarnje i vanjske neprijatelje. O proizvodnji neprijatelja uoči ratova i tijekom ratova na području bivše Jugoslavije, posebice u Bosni i Hercegovini, zbilja nas ne mora poučavati Conesa. Za njegov doprinos rasvjetljavanju tog problema posve je prikladna primjedba T. Judta koju sâm navodi: "To što se o Bosni pišu knjige u kojima većina autora nema bogzna što novo za reći, ali baš oni to žele kazati, predstavlja jedan teatralan element" (str. 212). Primjedba je, dakako, prikladna ako čitatelj shvati smisao ove nepismene rečenice.

Jedini vitriol u ovu su knjigu ulile prevoditeljica Ita Kovač i lektorica Tamara Novak. Brojne greške koje je prevoditeljica načinila zbog nepoznavanja i nerazumijevanja povijesti, politike i jezika, lektorica nije ispravila zbog jednakih razloga. *Proizvodnja neprijatelja* stoga je još jedno zabrinjavajuće problematično prijevodno djelo iz političke i, šire shvaćene, politološke literature.

Ponajprije, u knjizi se mogu naći izrazi kakve još nisam vidjela ni u jednoj knjizi ili tekstu na hrvatskom jeziku. Spomenut ću

samo neke od njih: *najregalnije nadležnosti, jednosvjetski front, trećesvjjetizam, antisemitisti, konzervativisti, srednjoistočnjak, konfliktualnost, bjelokostvo, ljudskopravaštvo i ljudskopravaška diplomacija, najgolemiji, planisfera, bezgranicizam* (str. 20, 28, 38, 39, 51, 83, 97, 102, 116, 117, 145, 222. i d.). Premda se neka-ko dade dokučiti što ti izrazi znače, za svaki je slučaj potrebno upozoriti na rješenja "najgolemijih" mogućih nejasnoća. *Bjelokostvo* se odnosi na identitet građana Obale Bjelokosti i u tom je smislu pojmovna istoznačnica hrvatstvu. Što li bi prevoditeljica i lektorica smislile da se u hrvatskom jeziku ta država naziva Obalom Slonovače i bi li identitet njezinih građana nazvale "slonovstvom"? *Bezgranicizam* je, dakako, bezgraničnost, *konfliktualnost* je konfliktnost, a *trećesvjjetizam* se odnosi ne Treći svijet, onako kao što bi se *prvesvjjetizam* odnosio na Prvi, a *drugesvjjetizam* na Drugi svijet.

Nadalje, u prevođenje političke knjige o povijesti i politici ne bi se smio upuštati netko tko misli da je na mjestu današnje Kambodže postojala država koja se nazivala Demokratska Kambodžeja (str. 176, 184), tko ne zna da je službeni naziv Izraela Država Izrael i da ga treba pisati velikim a ne malim slovom jednako kao što se piše Republika Hrvatska (str. 100. i d.), da su Židovi pripadnici i nacionalne a ne samo vjerske zajednice te da se i njihovo ime mora pisati velikim slovom, da se vladajuća izraelska stranka naziva Likud a ne Likod (str. 184), da je izraelski premijer Benjamin Netanjahu a ne Benyamin Netanyahu (str. 158), da se Schmittov termin *Ausnahmezustand* prevedohu kao izvanredno stanje a ne "izvanredna situacija" (str. 30), da se ekstremna desničarska mađarska stranka naziva Jobbik a ne Joddipp (str. 145) itd. Kako je uopće moguće "pustiti" iskaz prema kojemu je tijekom "Zelenog marša" što ga je 1975. pokrenuo marokanski kralj Hasan II. "oslobođen Madrid" (str. 100), kad je cilj marša 350.000 ljudi oboružanih Kuranom i marokanskom zastavom bilo protjerivanje španjolske vlasti iz Zapadne Sahare? Kakve bi uopće povijesne i logičke veze mogao imati masovni marš islamista po Sahari s "oslobađanjem Madrida"? No itekako bi mogao biti povezan s oslobađanjem od Madrida. I površni promatrač ovdašnjih političkih zbivanja morao bi znati da se jedna od najutjecajnijih srpskih mobilizacijskih žalopojki prije ratova devedesetih godina zasnivala na postavci da su "Srbi uvijek pobjeđivali u ratu, a gubili u miru". No u knjizi se tvrdi kako su se Srbi žalili da su "uvijek dobivali rat, a gubili mir" (str. 139). Što uopće u tom sklopu znači "gubili mir"? Mir se može, eventualno, izgubiti nakon što se u ruke uzme ova knjiga. Ili što znači iskaz "poraz na Kosovu polju tijekom srpskog nacionalizma"? (str. 48).

Napokon, knjigu obilježava i jezično nedosljedan način transliteracije i transkripcije. U kaosu što vlada na tom području jezične politike u Hrvatskoj jedino se dosljedno postupa u prenošenju ćirilicnog sustava slova u latinični, što znači da uglavnom nema problema u pisanju imena i naziva iz ruskoga, bjeloruskoga, bugarskoga i drugih jezika koji se služe ćirilicnim pismom (primjerice, Hruščov, Gorbačov, Jeljcin, Putin, Solženjicin, Politkovskaja). No zato su transliteracije i transkripcije s arapskoga, hebrejskog, kineskog, perzijskog i drugih jezika i pisama nedosljedne – primjerice, iranski predsjednik je i Ahmadinejad i Ahmadinedžad, kineske vođe su Ma Ce-Tung i Deng Xiao Ping, vijetnamske su vođe Ho Ši Min i Ngo Dinh Diema (str. 49, 87,

109, 110, 126, 134. i d.) – i uglavnom preuzete iz literature na engleskom jeziku – primjerice, Ariel Sharon, Itzhak Rabin, Saddam Hussein, Al Assad, Hassan II, Dalai Lama, Buddha, Saigon, Mianmar (str. 53, 64, 81, 100, 158, 174, 184, 202. 204. i d.). Ugovor potpisan u Versaillesu je Versajski, ali su sporazumi potpisani u Münchenu i Daytonu zato Münchenski i Daytonski. Kapitulantski duh što povremeno obuzima neku politiku jest minhenski, ali je predratni sporazum demokratskih država s nacističkom Njemačkom Münchenski. "Suptilnije" jezične i stilske probleme ne isplati se ni spominjati.

Nekome se može činiti da ova knjiga ne zaslužuje ni negativnu recenziju jer nije dovoljno znanstveno važna i teško da će

ući u silabus na nekome akademskom studiju. Doista je tako. No ona je još jedan zabrinjavajući izraz i znak "duha vremena" u kojemu "ništa više nije važno", pa se ničim ne treba ni baviti i zbog ničega se ne vrijedi uzrujavati. Tom se "duhu vremena" u ovoj zemlji treba, koliko god to bilo uzaludno, opirati makar u intelektualnim krugovima. U nj se, čini se, uklapa i podatak da je ova znanstveno i kulturno nevažna i nemarno publicirana knjiga objavljena uz potporu Programa pomoći izdavaštvu Francuskog instituta u Zagrebu i Ministarstva kulture Republike Hrvatske. ■